

TUTKIMUS TAUDIN SYISTÄ

„RAUHAN AATTEELLE“
OMISTETTU

KIRJOITTANUT

JUHANI AHO

PORVOOSSA
WERNER SÖDERSTRÖM

Hinta 75 p.

TUTKIMUS TAUDIN SYISTÄ.

TUTKIMUS TAUDIN SYISTÄ

»RAUHAN AATTEELLE»
OMISTETTU

KIRJOITTANUT

JUHANI AHO

PORVOOSSA
WERNER SÖDERSTRÖM

TUTKIMUS TAUDIN SYYSTÄ

RAUHAN AATTEILLE
OMISTETTU

HOUSTON

JOHANNA

PORVOOSSA
WERNER SÖDERSTRÖMIN KIRJAPAINOSSA
1901

Kun kolmatta vuotta sitten oli tapahtunut se, minkä kaikki tiedämme tapahtuneen, ja ensimmäisestä huumauksesta toinnuttua alettiin selvittää suuntaa, mihin tuleva isänmaallinen toiminta olisi kulkeva, niin oltiin melkein heti kohta jo ikäänkuin välittömän, koko kansan sydämessä syntyneen tunteen vaikutuksesta selvillä kahdesta ohjelman kohdasta.

Toinen oli koko kansan järkähtämätön, tinkimätön kiinni pitäminen perustuslaillisista oikeuksistamme, toinen rauhan teko entisten taistelevain kielipuolueidemme välillä.

Ei ollut ainoatakaan valtiollisesti kypsyntä henkilöä maassa, joka ei silloin olisi ensimmäistä pykälää empimättä hyväksynyt ei ainoastaan puhtaan periaatteen kannalta ainoaksi oikeaksi, mutta myöskin käytännön kannalta ainoaksi viisaaksi.

Ja mitä taasen tulee ohjelman toiseen pykälään, niin hyväksyttiin se sitä suuremmalla innolla, kun sen ymmärrettiin helpottavan ja edistävän työtä ensimmäisen hyväksi.

Innostus tähän ohjelmaan oli voimakas ja välitön, ja oli se syntynyt eri tahoilla, molemmissa puolueissa. Parhaiten tulkittiin nämä tunteet puheessa, jonka Leo Mechelin piti Helsingin valtuuston kokouksessa: «Eikä nyt enää tule olemaan mitään puoluejakoa tai luokkaeroitusta maamme ruotsalaisen ja suomalaisen kansanaineksen välillä. Jokainen käsi, joka ojenneetaan toiselle yhteistyöhön yhteiseksi hyväksi, on oleva veljen käsi. Isänmaanrakkaus on aina ollut lämmin sydämmissämme, nyt se on kasvava pyhäksi liekiksi, jota eivät mitkään myrskyt voi sammuttaa.» Aate, että veljet vaaran uhatessa unhottaisivat keskinäiset riitansa, oli itsessään niin inhimillinen, niin luonnollinen, että se kaikkialla kohtasi vastakaikua.

Jonkunlainen taantumus tosin piankin syntyi. Alettiin lausua laimeita epäilyksiä siitä, tokko politiikkaa tänä reaali politiikan ja opportunististen itsekkäisyysaatteiden aikana voitaisiin perustaa jaloihin tunteihin. Puolueet, yhtä vähän kuin kansatkaan, eivät muka hyvällä luovu asemistaan eivätkä uhraa oikeuksiaan. Olisi luonnonvastaista, olisi valtiollisesti itse-

murhaavaa, olisi ennen kaikkea keinotekoista, jos esim. me suomenmieliset nyt veljeyden huu-meissa jättäisimme keskeneräisen työmme kiellemme ja kansallisuutemme oikeuksien puolesta.

Mutta kaikista päänpudistuksista huolimatta uskottiin kuitenkin mahdotonta mahdolliseksi. Vaikkei se muualla olisi onnistunut, niin ehkä se onnistuisi Suomessa. Entäpä meidän kansamme tehtäväksi ja toteutettavaksi historiassa olisi, seurauksena asemastamme, joka ei koskaan ole voinut rakentaa muulle kuin oikeudelle, ja seurauksena kansamme luonteesta, jota aina oli kasvatettu aatteellisuuteen ja uskonnollisuuteen, annettu korkeampien siveellisten ja oikeudellisten periaatteiden käytäntöön pano politiikassakin. Olihan Georg Brandeskin ajatellut ikäänkuin erikoistehtäväksemme historiassa oikeuden aatteen levittämisen.

Tämän toivon toteutumista sovinnoillisesta Suomenkansasta tuki ja vahvisti vielä se, että kun käytiin entisen riidan syitä tarkastamaan, huomattiin, että ne oikeastaan ja suurimmaksi osaksi olivat jo poistettut. Kieliriita oli kaikissa tärkeimmissä vaiheissaan jo kulkenut polttopisteensä ohitse. Se oli myönnetty jo aikaisemmin kaikkein äärimmäisiltäkin tahoilta. Lainsäädännön s. o. kotimaisen lainsäädännön

avulla ei ollut enää suuria — niin, ei mitään — toivottavissa. Eihän ollut enää oikeastaan muuta järeällä kuin kysymys virkakuntien kirjeenvaihtokielestä ja käännösjärjestelmän tuottamien hankaluuksien poistamisesta, mutta niitä ei nyt kukaan enää ajatellut voitavan ottaa esille, sittenkun kieliastian vaiheet vuoden 1897 valtiopäivillä ja varsinkin niiden jälkeen olivat osoittaneet, mitä seurauksia näihin asioihin koskemisesta oli odotettavissa. Kieliastian järjestämistä varten eräissä sekakielisissä kunnissa, joissa olevat olot vielä tekivät häiriöitä toiskielisille, ei luultu tarvittavan turvautua mihinkään lainsäädäntöön.

Ei siis mitään uusia asetuksia, ei mitään pakkokeinoja, ei mitään taistelua, ainoastaan hyvää tahtoa ja sovittelua muutamista vielä ratkaisematta jääneistä toisarvoisista kysymyksistä.

Asian oman luonnon mukaista oli, että ensi askel tätä tietä saavutettavan epäkohtain poistamisen aikaansaamiseksi olisi otettava ruotsinmielisten puolelta. Niissä, jotka rauhaa toivoivat ja jotka olivat vakuutettuja tuon puolueen parhaiden miesten puoluekiihkoa yläpuolella olevasta isänmaallisuudesta, ei syntynyt hetkenkään epäilystä siitä, että piankin oli näihin alustaviin toimiin ryhdyttävä. Olihan tosin toivo monesti pettänyt, mutta olihan aikakin nyt toinen.

Paitse tätä isänmaan yhteisen edun hyväksi tehtyä «uhria», jos niin tahtoo sanoa, toivottiin ruotsinmielisten ryhtyvän muihinkin toimenpiteihin sen suomalaisen kansan hyväksi, jota he tähän saakka olivat laiminlyöneet. Ajateltiin, että kun heille nyt m. m. suuren lähetystön kautta toki lieenee selvinnyt, mikä turva kansasta oli valtiolle eli että toinen oli toisen ainoa oikea tuki, niin se suuri pääoma intelligenssiä, sivistystä ja varallisuutta, joka ainoastaan välillisesti oli tätä kansaa tähän saakka hyödyttänyt, nyt virtaisi sitä suoranaiseimpanakin sijoituksena hyödyttämään. Kansan valistaminen, sen alempien kerrosten henkisen, aineellisen ja valtiollisenkin tilan parantaminen, joita varten suomalainen puolue kieliohjelmansa kautta ja sen ohella oli työskennellyt, pitäisi nyt, niin tuumittiin, jo koko kansan itsensä säilyttämisen pakostakin muuttua yhden kansalaisryhmän harrastuksesta koko kansan yhteiseksi. Ja ettei oltu erehdytty, näkyi siitä, että esim. valistus-harrastuksiin sillä taholla heti kohta ryhdyttiinkin. Ehkä olisi sama aalto kantanut harjallaan muitakin toimia edellä mainittuun suuntaan, ellei — mutta siitä tuonnempana. Monen suomenmielisen mielessä, joka ei ollut rakastunut riitaan riidan vuoksi, heräsi toivo siitä, että se aika, jolloin kansallinen innostus keskipaikoilla

vuosisataa, ennenkun nykyisiä kielipuolueita oli syntynyt, oli mukaansa temmannut koko kansan nuorison, olisi taas uudistuva.

Näitä odottivat suomenmieliset sovinnon harrastajat ruotsinmielisiltä. Mutta mitä oli heillä vastapalvelukseksi tarjottavana? Jos he kaikkea tuota toivoivat, mitä toiveita he puolestaan tulisivat täyttämään?

Täytyy tunnustaa, että jos yllä lueteltujen kielellisten, yhteiskunnallisten y. m. epäkohtien poistamisen ehdoiksi olisi pantu joitain toisia ehtoja, se olisi vaikuttanut kuin kylmä vesi innostuksen niskaan. Vai on siis tämäkin yleis-
isänmaallinen asia taas kauppa-asia? Ettehän nyt toki voine vaatia mitään maksoa siitä, että luovutte jostain etuoikeudestanne yhteisen, oman tunnustamammekin yhteisen oikeuden hyväksi?

Tuollaisia vaatimuksia ei tehty, sillä eihän ollut aikaa eikä halua koko tämän kysymyksen esille ottamiseen silloin, kun oli muita läheisempiä ja kiireellisempiä.

Mutta jos niitä olisikin tehty, olisivat ne tulleet tyydytetyiksi, sillä hyvä työ ei voi jäädä palkitsematta. Lahjaa seuraa sisäisen tasapainon lain vaikutuksesta vastalahja yhdessä tai toisessa muodossa. Kuta enemmän suomenkieli pääsee luonnollisiin oikeuksiinsa, sitä enemmän vahvistuu myöskin ruotsinkielen asema sivistys-

kielenä, se tunnustetaan kotimaiseksi kieleksi kaikkine oikeuksineen, joskaan ei etuoikeuksineen, se pysyy ja sitä tahdotaan pysyttää yhä sinä siltana Eurooppaan, joka se aina on ollut, mutta nyt tullaan tätä sen asemaa suomenmielistenkin puolelta puolustamaan ja tukemaan toisella tarmolla kuin ennen. Sen oppiminen muuttuu pakosta haluksi ja riita koulukielistä lakkaa itsestään, kun tämä ruotsinkielen tarpeellisuus ja olemassa olon oikeutus tunnustetaan.

Näiden lahjain ja vastalahjain vaihtaminen ei suinkaan sisältänyt sitä vaatimusta, että kummankaan puolueen olisi ollut luopuminen positiivisesta työstä kielensä ja kansallisuutensa kehittämiseksi. Se toteutunut asia, että turhasta kilpailusta oli päästy, sisälsi päinvastoin työvoiman vapautuksen sotapalveluksesta rauhallisen työn hyväksi. Varsinkin suomalaiselle puolueelle olisi sen luullut olevan tervetulle, koska ainainen aseissa olo sitä enimmin rasitti ja sen työala vaati enemmän voimia.

Tällainen oli pohjapiirros siihen ohjelmaan, jonka mukaan ajateltiin uusi työ uusissa oloissa alettavaksi, ja minä uskallan vieläkin uskoa, että ohjelma olisi ollut toteutettavissa, ell'eivät erinäiset, asiain itsensä ulkopuolella olevat syrjäseikat ja syrjävaikuttimet olisi päässeet välejä hämmentämään.

Tätä uskoani tukevat ei ainoastaan ylimääräisten valtiopäiväin tulos, mutta myöskin viimeiset valtiopäivät, joilla ei ollut esillä ainoastaan suuri kysymys, mutta joilla tämän sovinnon hengen vaikutuksesta ratkaistiin myöskin koko joukko kysymyksiä, joissa ennen oli seisottu kaksi kahta vastaan. Latu olisi hiihdetty, latvat taitettu.

Mutta kuinka on kaikkien näiden hurstkasten toivomusten käynyt? Kuinka ovat toiveet vastoinkäymisessään yksimielisestä Suomen kansasta toteutuneet?

Vastaus tähän kysymykseen sisältyy viime päiväin tapahtumissa. Ne katurähäkät, joita Helsingissä on toimeenpantu, mutta varsinkin ne ottelut ja kiihoitukset, jotka ovat sanomalehdissä niitä seuranneet, osoittavat, että kaikki ei ole ainoastaan niinkuin oli ennen, vaan on sisäinen asemamme tuhatta kertaa pahempi kuin koskaan ennen. Puolueet seisovat taas kahdessa leirissä vanhain varustustensa takana eivätkä ole edes tietävinään, että koko kenttä on saarrettu. Nyt ei enää syytellä toisiaan puolue-etujen anastamisesta toisen puolueen etujen kustannuksella, vaan puolue-etujen ajamisesta isänmaan etujen kustannuksella. Vastapuolueen kukistamiseksi kelpaavat keinot, joita ei juuri voi pitää ilmi-

antoa parempina. Haave yksimielisestä kansasta ei ole enää vaan haave, se on aave, koditon ja rauhaton, jota koetetaan kaikin voimin manata sinne, missä sen ruumis toivottiin ijäksi päiväksi haudatuksi eikä koskaan enää ylösnousevaksi.

Mitä on sitten tapahtunut näiden kahden vuoden kuluessa? Mistä kaikesta on tuloksena nykyinen tila?

Kun en minä usko — en ainakaan tahdo uskoa — tahallisen pahan tahdon voimaan historiassa, kun olisi solvaus Suomenkansaa vastaan edes otaksuakaan, että sen keskuudessa on voinut kehittyä voimia, jotka tietäen tahtoen pyrkivät hajoittamaan voidakseen hallita, niin täytyy minun etsiä syitä salaperäisissä, oloissa ja ihmisissä itsessään piilevissä heikkouksissa, vajanaisuuksissa ja intohimoissa. Ja mikäli olen voinut käsittää, ovat syyt siihen tautiin, jota kansamme nyt sairastaa ja siihen kuumeeeseen, jossa se voihkaa, haettavat ensin luontaisessa epäluulossamme, pitkämielisyydessämme ja jäykkyydessämme, ja sitten käsitteiden hämmennyksessä ja kykenemättömyydessä eroittaa toisistaan pääasioita ja sivuseikkoja, asioita ja henkilöitä.

Se on varsinkin tämä viimeksimainittu, joka on nykyisen pulan luonut.

Eräessä kaksi vuotta sitten julaistussa kirjoituksessa «Mitä uusi asema vaatii?» luetaan muun muassa: «Toisestakin syystä on sovinnon sanan sanonta kiireellinen. Maallemme ylen tärkeässä kysymyksessä on maamme oma hallitus jakaantunut kahtia. Kymmenen on asettunut kymmentä vastaan. Jako saattaa olla entisistä jakoperusteista riippumaton. Toivoaksemme eivät mitkään puoluenäkökannat ole tähän hajaannukseen vaikuttaneet. Mutta tosiasia on, että suomalaisen puolueen miehet hallituksessa, yhtä lukuunottamatta, ja niiden joukossa puolueen tähän saakka tunnustettu johtaja, ovat toisella puolella, kun toisella puolella olevat kuuluvat kaikki, paitse tuota yhtä, ruotsalaiseen puolueeseen. Se nyt ei vielä semmoisenaan mitään merkitseisi. Mutta jos vanhat merkit pitävät paikkansa — ja oireita on jo siihen, että ne tulevat pitämään, varsinkin sitten kun johtajan persoona ja sen kanssa kysymys hänen puolustamisestaan on hänen eroamisensa johdosta asiaan sekoitettu ja siten käsitteitä hämmennetty — niin tulee yleinen mielipide, tapahtuneita asioita arvostellessaan ja seurauksia tuomitessaan, jakautumaan samalla tavalla. Jos niin käy, jos puoluekiihkon tuli pääsee niihin tappuroihin, niin syttyy siitä loimo semmoinen ja palaneen käry niin paha, ettei sen vertaista ole ennen nähty.»

Vanhat merkit ovat pitäneet paikkansa, tuli on päässyt juuri niihin tappuroihin ja palaneen käry täyttää kaiken maan.

Mitenkä tämä takaperoinen kehitys maassamme vallitsevissa mielipiteissä on saattanut siihen, että vanha puoluejako ei ole ainoastaan pysynyt voimassa vanhalla pohjallaan, vaan myöskin osoittaa suurta taipumusta hakea itselleen uutta pohjaa, sen tiedämme oikeastaan kaikki.

Uusi epäluulon ja katkeruuden siemen toisiaan lähenemässä olevain puolueiden välille kylvettiin sinä päivänä kuin suomalaisen puolueen johtajan tunnettu vastalause julaistiin. Se oli omansa mitä suurimmassa määrin käsitteitä hämmentämään ja aseman arvostelemista vaikeuttamaan, saattaessaan lukuun otettavaksi seikkoja, joilla itsensä pääasian kanssa ei ollut mitään tekemistä. Se näet horjahdutti kysymyksen siitä, mikä menettely oli ollut oikea ja mikä väärä, siihen, kuka sen oli oikeaksi tai vääräksi sanonut, vei sen ladulle, jota myöten se sittemmin yhä enemmän liukui: asiasta persooniin. Lauma katsoo aina ensin kellokkaasensa kun huomaa vaaran eikä joudu ainakaan ensi säikäyksessään ottamaan selkoa siitä, onko johtajan valitsema tie turvallinen. «Kai hän tiesi mitä teki, se voi olla ehkä hyvinkin viisasta ja hyödyllistä, hän ei tahtonut sitoa käsiään», — mutta ennen pitkää

alkoi kuitenkin herätä epäilyksiä. »Taisi se sitenkin olla suuri tyhmyys, taisi olla vanhuuden heikkouttakin. Mutta elköämme kuitenkaan tuomitko!»

Tämä lienee ollut se tapa, jolla suurin osa suomalaista yleisöä katsoi tapausta ensimmäisen säikäyksen ohi mentyä ja alkaessaan omin päinsä ja ainoastaan sisäisen vaistonsa johtamana tehdä itselleen selkoa asemasta. Se oli sitä helpompi, kun kansan edusmiehet olivat koolla ja valvoivat, ja kun tiedettiin, että johtajan kanta heidän keskuudessaan oli saanut aivan vähäistä kannatusta. Johtaja oli pyytänyt eroa ja saanut sen.

Valitettavasti ei tätä hiljaista pesäeroa kuitenkaan saatu rauhassa toimittaa. Vanhat vihat kielitaistelun ajoilta leimahtivat sekä julkisten että varsinkin salaisten solvausten ja syytösten muodossa ilmituleen ja sytyttivät vanhat rakkaudetkin uuteen liekkiin, varsinkin kun hyvin lähellä oli otaksuminen, että kiukku ainakin osaksi oli tähdättynä myöskin suomalaisuuden edistäjää vastaan. Olivathan muutkin olleet samalla kannalla kun hän, miksi tehdä häntä suuremmaksi syntipukiksi kuin muitakaan. Ei puuttunut sala-viittauksia epä-isänmaallisista vaikuttimistakaan tai ainakin puolue-etujen tavoittelemisesta. Kuta rajumpia ja mahdottomampia syytökset olivat, sitä suurempaa paheksumista ne tietysti herättivät.

Mutta siitä oli luonnollisena seurauksena, että henkilön puolustaminen vähitellen muuttui hänen menettelynsäkin puolustamiseksi. Kun vähä väliä tyrkytettiin asian alistamista historian tuomioistuimen eteen, niin katosi varmuus heikoissa ja he alkoivat epäillä entisen, välittömästi ja vaistomaisesti omistaman kantansa oikeutta, ensin siinä muodossa, että toinen kanta voi sekin olla oikea, ja sitten siinäkin, että se on oikea. Ainainen puhe siitä, ettei saa tuomita, yhdessä puheen kanssa panetteluista, sai sen vivahduksen kuin olisi kaikki ankarampi arvostelukin ollut panettelua ja häväistystä. Epävarmuutta vahvisti vielä sekin, että johtona niissä luvallisissa toimissa, joihin halu edes jotain tehdä ja jotain ilmaista pukeutui, ei ollut se kansalaisryhmä, josta päin ennen oli totuttu ohjausta ottamaan. Kenties ei se hyväksynytäkään sitä, mitä tehtiin ja yritettiin? Ei kuitenkaan vielä silloin uskottu, että jäykkyyteen tältä puolen vaikutti jonkunlainen syrjäytyksestä ja yhteistoiminnasta syntynyt pahatuuli, mikä sittemmin yhä uudistuneitten ivallisten viittauksien kautta on kyllin selvästi tullut ilmi. Mutta kun ei toisilla tahoilla mitään tällaista jäykkyyttä ollut huomattavissa, niin sai tapahtuneitten johdosta syntynyt isänmaallinen suunta näennäisesti sen valon kuin sen tarmokkain kannatus olisi ollut haet-

tavana etupäässä «eräältä taholta». Ja kuinka olikaan, niin sai suomalainen puolue — tai ainakin osa sitä — lopulta sen leiman kuin olisi se hyväksynyt sen käsityksen, joka oli johtanut sen entistä johtajaa; samalla kun vastakkaisen käsityksen tuki muka oli haettavana vastakkaisesta puolueesta. Tämä leima ei kuitenkaan ollut oikea — sen kaikki tiedämme

Tällainen on yleispiirteissään n. s. psykologinen selitys sen merkillisen aseman syntyneeseen, jossa yhä elämme. Se oli jo alussaankin kokonaan keinotekoinen ja kehittyi ulkopuolella pääasialla. Että niiden puolueen jäsenten mielenmuutokseen, jotka olivat tilaisuudessa niistä osaa saamaan, tietysti myöskin vaikuttivat ne arviolaskut, joihin johtajan käsitys maan tulevaisuudesta perustui, se on kyllä myönnettävä. Mutta «laumaan» vaikutti varmaan seuraava logiikka: «Ruotsinmieliset ovat aina käyneet hänen kimppuunsa, kun hän kansan asiaa ajoi; he olivat silloin väärässä ja hän oikeassa. Nyt käyvät he taas hänen kimppuunsa ja kun hän tietysti nytkin on tahtonut kansan parasta, niin ovat he tietysti nytkin väärässä ja hän oikeassa.»

Semmoista on laumain logiikka.

Kesti kuitenkin kesän kaksi, ennenkun asema kehittyi huippuunsa ja välit lopullisesti kiristyivät. Kaikesta huolimatta oli yleisen mielipiteen tuuli suomalaisen puolueen kehässä vastainen sille, mistä se keskustassa puhalsi. Kun ilmanpaino kehässä oli niin sanoaksemme maksimina, oli se keskustassa miniminä. Pitkin Lapin tuntureita, Karjalan rajamaita ja Savon saloja puhalsi pitkät ajat ja puhaltaa yhä vieläkin sama tuuli, mikä oli saanut suuret ja pienet lähetystöt liikkeelle. Sitä käsitystä, että se mikä oli omain miesten puolelta tehty — vaikka kuinkakin hyvässä tarkoituksessa — oli ollut onneksi tehty, ei saatu juurrutetuksi eikä ole saatu vieläkään. Ne, jotka vaikenivat, eivät silti hyväksyneet. Eräässä suomenmielisten kokouksessa syksyllä 1899 koetettiin kyllä tehdä parasta sekä harjalla että huosiamella epäilysten pois pesemiseksi, mutta onnistuttiin huonosti. Ponnistukset ilmaisivat, kuinka vaikea tehtävä oli. Valtiopäiväin aikana tehdyt ylennys-yritykset eivät ne-

kään saattaneet tarkoitettuun tulokseen. Puolueen ja maan hyväksymistä politiikalle ei saatu. Kun »panettelutkin» olivat lakanneet, eivät nekään enää mieliä hämmentäneet. Apuun huudettu historia oli alkanut silkkimadon tavoin kutoa koteloaan ja tulevaisuuden haltuun oli jäänyt, oliko kotelosta kehittyvä valkea poutaperhonen vaiko sen vastakohta mustasiipi. Näytti siltä kuin olisi seurauksena valtiopäiväin yhteistyöstä puolueriidat muillakin taistelutanterillaan unohtuneet. Ei seisottu suuressa kysymyksessä edes näennäisesti vastakkain, vaan vierekkäin, ja muissakin oli näkynyt merkkejä ja tuloksiakin todellisesta lähenemisestä.

Jakamattoman, yksimielisen isänmaan ystävä alkoi taas toivoa.

Mutta tuskin olivat säädyt hajaantuneet, kun tulivat heinäkuun tapahtumat ja synnyttivät yht'äkkiä saman aseman kuin puolitoista vuotta sitä ennen. Mitä kotimaiselta neuvoskunnalta silloin varmuudella toivottiin, sen tiedämme. Oli ilahduttavaa nähdä, että mielipiteiden suuri pohjavirta koko kansassa, puolueihin katsomatta, taaskin hämmentymättä kulki iki-ammoisten oikeuskäsitteiden uurtamaa vanhaa väyläänsä, saaden julkisuutta kaikissa lehdissä. Usko siihen, ett'eivät aikaisemmat tapahtumat tulisi uudistumaan, oli niin luja, että vaikuttavat miehet ottivat

asiasta vastatakseen. »Nyt, jos koskaan!» —
Mutta vastaukseksi saatiin: »Ei nyt, eikä kos-
kaan!»

Kenen vaikutuksesta tämä vastaus tuli täm-
möinen ja missä pajassa sittemmin kesän pitkään
v. 1900 taoskeltiin Suomelle sitä uutta Sampoa,
joka sille nyt onnea jauhaa, jääköön pohjois-
maiden historian, »johon kuuluu myöskin Ve-
näjäns historia», tutkittavaksi. Se vaan on varmaa,
että siitä ajasta on »johto» — tuo niin kadeh-
dittu johto — taas ollut suomenmieliseen puo-
lueeseen kuuluvain miesten käsissä ja heidän
huolenaan »reformien» käytäntöön pano. Siitä
ajasta on myöskin uuteen eloonsa herännyt
arvostelu ja oppositiooni, ja usein paheksutta-
viinkin muotoihin pukeuneena, ajanut yhtyneet
erilleen. Entistä suurempi epäluulo ja epävar-
muus alkoi raskaana hartioita painaa ja tahtoa
ja tarmoa lamauttaa, varsinkin sitten kun syk-
symmällä kesää oli alettu liehtoa luottamuksen
viileyttä niille, jotka kestivät päivän »kuumuutta
ja hellettä.»

Tällä luottamuksen lietsomisella luultiin kai
vähitellen mielipide valmistetuksi siihen, että
aika näytti tulleen saada koko suomalaisen puo-
lueen allekirjoitus sille, mikä oli tapahtunut ja
sitä tietä koko maan kannatus kotimaisen halli-
tuksen politiikalle. Tämä toivo kuitenkin petti,

niinkuin tiedämme. Mutta seurauksena siitä ei ollut se, mikä olisi ollut luonnollisinta: yhteys ja maltti, vaan uusi hämmennys ja uusi katkeruus, — seurauksena etupäässä siitä, että johtaja taas oli heittänyt persoonansa vaakaan.

»Avoin kirje» joulukuun 10 p:ltä on siksi tunnettu, ett'ei sen sisältöä ole tarvis laajemmin kertoa. Tarkastaessaan sen sananmuotoa ja ajatusjuoksua ei voi olla huomaamatta, että se on lähtenyt katkerasta mielestä ja pettymyksestä sen johdosta, että sen kirjoittajalla ei enää ole sitä kannatusta omassa puolueessaankaan, mitä hän nähtävästi viimeiseen saakka oli toivonut. Hänen kantansa julkaisemisasiassa ei ole saavuttanut — sanoo hän — vaikuttavien suomenmielisten kannatusta, vaan ovat he päinvastoin joko yhtyneet eräasen isoääniseen lahkokuntaan, joka muka yleisen mielipiteen nimessä julisti, että senaatin piti olla hallitsijan manifestiä julkaisematta, tai äänettöminä myöntyneet. »Näin on saatu toimeen häväistystulva niitä kotimaisia hallitusmiehiä vastaan, jotka toisella tavalla ovat käsittäneet velvollisuutensa maata ja kansaa kohtaan.» Siis syytös myöskin omia entisiä vaikuttavia puoluetovereita vastaan, että häväistystulva olisi heidänkin myötävaikutuksellaan saatu aikaan. Sama katkeruus ja vanhalle valtiomiehelle outo mielen tasapainon puute — puhumatta-

kaan tuon lyhytnäköisen väitteen valtiollisista seurauksista — ilmaantui myöskin kirjeen lauseissa yleisestä maassa muka vallitsevasta terrorismista, johon siihenkin muka on suomalaiselta puolelta oltu myötävaikuttamassa. Näyttää melkein siltä kuin ei kirjoittaja, puhuessaan ainoastaan häväistyksestä ja terrorismista yleisen mielipiteen ilmauksissa, ollenkaan olisi tiennyt tai ollut tietävinään siitä syvään vakaumukseen perustuvasta tyynestä paheksumisesta, jota hänen hyväksymänsä politiikka herätti eloon, eikä myöskään siitä luvallisesta toiminnasta, jonka avulla tätä vakaumusta on tahdottu juurruttaa. Häväistykset ja »terrorismi» eivät ole olleet muuta kuin vaahtoa pinnalla, joka ei olisi voinut syntyä, ell'ei syvempänä olisi ollut ankaraa aaltoilua. Tämä aaltoilu on ollut yhtä voimakas suomalaisessa puolueessa kuin ruotsalaisessakin ja on juuri ollut ilmaus siitä ohjelmasta — ei tosin erikoisesti suomenmielisestä, vaan yleisisänmaallisesta — jota avoimessa kirjeessä kaivataan. On siis aivan harhaan sattunut se — taaskin katkera ja ivallinen — väite, ett'ei puolue olisi päästänyt »hengenhiiskaustakaan» tai että se olisi seurannut »kaikenkarvaisia lippuja tai ei mitään lippua ollenkaan.» Kyllä on puolueella ollut oma lippunsa ja kyllä se on sitä seurannutkin, vaikk'ei lipun kantajana ole ollut entinen. Kyllä

on toimittukin, vaikk'ei toiminnan tarkoituksena ole ollutkaan, niinkuin hän olisi toivonut, yhden ainoan miehen ja muutamain hänen uskollisimpiensa politiikan tukeminen. Suojelustahan nyt kyllä olisi voitu ja ehkä pitänytkin antaa enemmän kuin on tapahtunut, mutta kun kaarti on sodassa, ei se jouda kunniavahtina seisomaan.

Olisihan sitäpaitse voinut tapahtua, että kansallisvartion asettamista politikon portille, protesteeraamaan kaikkia panetteluja vastaan, sillä muusta suojeluksestahan ei tietysti voinut olla puhetta heidän puoleltaan, olisi selitetty luottamuksen antamiseksi itse politiikallekin, koska kerran sellaisten protestien puutetta on suuttumuksella selitetty juuri tuon luottamuksen puutteeksi.

On siis aivan väärä se väitös, ett'ei suomalaista puoluetta kaikkina näinä aikoina, jolloin sitä avoimen kirjeen kirjoittaja ei ole nähnyt, olisi ollut olemassa siksi, että se ei ollut noussut kannattamaan sitä politiikkaa, jota tämä olisi suonut sen kannattavan eikä seisonut hänen ympärillään niinkuin ennen.

Tuo toisiinsa kuulumattomia seikkoja yhdistävä sepitelmä ei kuitenkaan näy paljastaneen omaa heikkouttaan kaikkien edessä, vaan onnistui sen suuressakin määrin hämmentää käsitteitä. Niitä oli koko joukko, jotka heti kohta sen

kuultuaan uskoivat, että suomalainen puolue todellakin oli henkitoreissa. Säikähdettiin, hypättiin ylös, riennettiin hätään, huidottiin käsiä ja raastettiin tukkaa epätoivon tuskassa. Suomalainen puolue ei saa kuolla! . . . Avuksi! . . . Pelastusta! . . . Lääkkeitä! Lääkäreitä!

Ja lääkkeitä löytyi ja lääkäreitä myös: turvauduttiin vanhaan kotikuuriin ja saatiin apuun vanhat puoskarit, jotka aina olivat tehoneet ja aina auttaneet. Karattiin vimmaisemmin kuin koskaan ennen vastapuolueen kimppuun kaikilla vanhoilla aseilla, vedettiin kaikki vanhat riitakysymykset esiin. Ja se auttoi: vanhat vastustajat, melun kuultuaan, kirposivat pystyyn ja taistelu oli käymässä pitkin rintamaa. Kuolleeeksi luultu puolue oli vironnut eloon, johtajan piiskan isku oli sen hengen pelastanut.

Oltiinhan kyllä näön vuoksi panevinaan vastalause sitä »avoimen kirjeen» isänmaan onnen ehtoa vastaan, että kaikki yhteys ruotsalaisen puolueen kanssa oli katkaistava, ja tarjottiin muka sovinnon kättä. Mutta ehdot, joilla rauha olisi tehtävä, muistuttivat liiaksikin sitä millä jingo-puolue tahtoo solmia rauhaa buurien kanssa. Vaadittiinhan yhteistyön ehdoksi, että vastapuolueen olisi luovuttava ei ainoastaan nimestään, vaan lakata olemastakin. Kuinka semmoisella sovittelulla luultiin esim. voitavan saada kysymystä virka- ja kunta-

kielestä ratkaistuksi sovinnon ja vastustajain vakuuttamisen tietä — ainoata, jonka avulla se meille itsellemme enää on mahdollista — jääköön korkeamman diplomatiian selitettäväksi. Vaan ehk'ei kielikysymystä tahdottukaan sitä tietä ratkaista. Ulospäin tähtäävää yhteistyötä ei kyllä arveltu mahdottomaksi (ks. U. S. 15, XII 1900). Sisälsikö tämä rajoitus sen, että suomalainen puolue tässä sisäisessä asiassa ei muka enää tarvinnut ruotsalaisen puolueen myötävaikutusta? Sisälsikö se sen, että asia kyllä saataisiin järjestetyksi jollain muulla tavalla? Kuinka lieneekin, mutta olkoon kaikkien mahdollisuuksien varalta sanottu, että jos niin tulee käymään, ei sitä voittoa suinkaan saa merkitä suomalaisen puolueen tiliin. Tilintarkastaja-historia ei tule siitä koskaan tilin vapautta »johtokunnalle» ehdottamaan.

Tällä tavalla alettuun yhteistyöhön vastasi, niinkuin sanottu, vastapuolue samalla mitalla. Siltäkin puuttui malttia ja älyä käyttää tilaisuutta hyväkseen. Se kyllä on ymmärrettävä, joskin on valitettava sen jälkeen, kun puoluetta vastaan oli tehty syytös siitä että Suomen kansan olemus ei sille mitään merkitse. Ei myönnetty mitään, ei tunnustettu mitään oikeaksi. Yksi ainoa myönnitys: »no hyvä, me lupaamme työskennellä vielä olemassa olevien kielellisten epäkohtain poista-

miseksi!» — olisi kerrassaan pakoittanut toiset vai-
kenemaan. Sitä repliikkiä harvinaisen otollisena
hetkenä ei annettu, mutta sen sijaan otettiin suu
täyteen vanhoja haukkumasanoja ja kohtausta päät-
tyi siihen, että molemmat karkasivat ulos kukin
ovestaan huutaen yleisölle, että enhän minä, vaan
tuo toinenhan se oli tehnyt yhteistyön mahdotto-
maksi. Ja esirippu lankesi, mutta yleisö ei taput-
tanut käsiään. Erehtynenkö jos oletan, että oli
joku, joka niitä ehkä hykersi kulissien takana.

Katkeruutta oli kylvetty ja katkeruutta nii-
tettiin.

Mutta »avoin kirje» ei supistunut ainoastaan
hämmentämään käsitteitä suomalaisen puolueen
ohjelmasta ja sen pyrintöjen tarkoituksesta ja
siten luomaan väärää käsitystä siitä suunnasta,
mihin puolueen oli vastainen toimintansa ohjat-
tava sekä suurissa että pienissä kysymyksissä.
Se sisälsi paitse moitetta puolueen muka nega-
tiivisesta kannasta myöskin positiivisen ohjelman
pykälän: että suomalaisen puolueen tulisi peri-
aatteessa kannattaa ja tukea kotimaista hallitus-
tamme otaksumalla, että tämä hallitus tekee
voitavansa aseman selvittämiseksi ja kansan oi-
keuksien suojelemiseksi.

Niinkuin edellä jo on huomautettu ei tämä
vaatimus sisältänyt sen vähempää kuin avoimen
valtakirjan vaatimista nykyiselle hallitukselle toimia

niinkuin se parhaaksi näki sekä suomalaisen puolueen että isänmaan nimessä. Se olisi ollut allekirjoitettava 70:n syntymäpäivän muistoksi, tunnustukseksi suurelle elämäntyölle, päätökseksi kulu-neelle ajanjaksolle isänmaan historiassa ja lähtö-kohdaksi uudelle — tämä yhdistys-kirja ja tämä vakuutuskirja, en tarvinne sanoa yhdis-tykseksi mihin ja vakuutukseksi mistä. Suoma-lainen puolue oli kuitenkin liiaksi moukka pis-tääkseen sen alle puumerkkinsä. Se ei lähtenyt »herrain kanssa marjaan», ei omiensakaan.

Valtakirjaan ei saatu kuin yksi ainoa nimi ja merkkipäivä joulukuussa muodostui vastalau-seeksi sitäkin yhtä vastaan. Uusi Suometarkin lausui: »katsomme velvollisuudeksemme julki-sesti ilmoittaa, että meidän on mahdoton yhtyä hra Z. Y.-K:n suunnittelemaa ohjelmaa kannat-tamaan. Tämä ohjelma poikkeaa nimittäin tär-keissä kohdissa siitä, mitä katsomme oikeuden ja isänmaan onnen nykyisissä oloissa vaativan.»

Helppoituksen huokaus pääsi varmaankin suo-malaisen puolueen suuren enemmistön rinnasta tämän luettua. Oli kuin olisi pitkällinen, näkö-aloja himmentävä ja rintaa painostava sumu yhtäkkiä haihtunut ja taas voitu selvästi nähdä oikea suunta ja kevein keuhkoin taival taas aloittaa.

Poutaa ei kuitenkaan kauvan kestänyt. Levot-

tomuus ilmakerroksissa oli liian suuri, ilmapuntari oli ollut kovin kauvan niin alhaalla, että sen yhtäkkinen kohoaminen olisi voinut pysyväistä säätä merkitä. Uuden Suomettaren kirjoitukset ohjelman johdosta saivat taas kaikki käsitteet hämmennyksiin. Mikä lehden kanta oikeastaan oli, siitä ei tultu hullua hurskaammiksi. Se kyllä pani vastalauseensa otaksumis-valtakirjan antamista vastaan, koska »kansan mielipide ei meidän oloissamme pääse vaikuttamaan hallituskunnan kokoonpanoon, ei sen suuntaan eikä henkilöihin nähden edes sen verran, että kansa voisi otaksumallakaan edellyttää heissä hyvää tahtoa ja jonkinmoista kykyä», mutta vaati tälle näin kokoonpanulle hallitukselle kuitenkin periaatteellista kannatusta, »ei sen mielipiteiden eikä sen eri henkilöiden tähden» — se olisi vielä puuttunut! — »vaan sen tähden, että se on kotimainen.» — »Me kannatamme hallitusta kotimaisena, mutta arvostelemme tapahtuvia toimenpiteitä ja muodostamme käsityksemme niistä sen mukaan, mikäli ne soveltuvat siihen, mitä oikeana pidämme.»

On vaikea ymmärtää, mitä tämä oikeastaan tarkoittaa. Meille suodaan vapaus arvostella ja tuomita hallituksen toimenpiteitä, mutta meidän täytyyniitä samalla kuitenkin kannattaa ja hyväksyä. Siis: tekipä hallitus mitä tahansa, toimipa

kuin vastakkaisesti tahansa sille, mitä minä pidän oikeana, minun täytyy sille kuitenkin antaa kannatukseni, koska hallitus on kotimainen, vaikka taas velvollisuutenani on tuomita sen mukaan, mitä itse katson oikeaksi. Kannatusta ja ei kannatusta. Jos tästä jotain ymmärsi, niin ymmärsi vaan sen, että ero U. S:n valtakirjan ja otaksumis-valtakirjan välillä ei ollut asiallinen.

Vanha kapteeni oli kuin olikin laskettu kokasta mereen, mutta nostettu taas perästä ylös. Asema ei ollut sen siitään selvinnyt. Hämmennys oli yhtä suuri kuin oli ollut ennenkin. Niiltä, jotka koettivat sitä selvittää, tukittiin suu.

Sanoin, että «avoin kirje» oli lähtenyt katkeroittuneesta mielestä. Sen vaikutukset ovat parhaiten osoittaneet mitä siementä kylvö oli. Kaikista peittelemättömimmin ilmaantuu tuo katkeruus seuraavissa sanoissa: «Itse teossa tätä niin kutsuttua ruotsalaista puoluetta ei muodosta kuin jyrkimmät viikingit, joille ruotsin kielen ylivallan rinnalla Suomen kansan olemus on arvoton. Että heitä seuraa eräs suomeksi heiluva häntä, ei muuta asian laitaa.» Siis syytös siitä, että ruotsalainen puolue ja siihen kuuluvat miehet, olkootpa vaan varsinaiset viikingitkin, s. o. kokonainen ryhmä valtiollisena puolueena esiintyviä kansalaisia, eivät muka nykyaikana vähääkään välittäisi koko isänmaan

olemuksesta, vaan olisivat valmiit tämän olemuksen uhraamaan, jos he vaan sen kautta saisivat säilytetyksi ruotsinkielelle sen vähäisen valta-aseman, mikä sillä vielä on. Ja tämä aikana, jolloin ruotsalaisen puolueen miehetkin harvinaisella tarmolla ja uhraavaisuudella ovat tehneet kaikki mitä ihmisten voimissa suinkin on koko isänmaan hyväksi. Heitä, päätä ja ruumista, seuraa, kirjoittajan ajatuksen juoksun mukaan, noissa pyyteissä s. o. ruotsinkielen ylivallan tukemisessa(!) Suomen kansan olemuksen uhraamalla eräs toinenkin ryhmä s. o. nuori suomalainen puolue!!

Paljon on huudettu niistä panetteluista ja solvauksista, joiden esineiksi eräät miehet maassamme ovat joutuneet: siitä on kirjoitettu tuossa samaisessa kirjeessäkin ja sillä samalla kynällä, josta nyt tämä syytös valahtaa. En tiedä, mitä kaikkea lienee sanottu enkä ketä panettelijat ovat olleet, mutta sen luulen tietäväni, että he ovat olleet nimettömiä ja valtiollista vastuunalaisuutta vailla olevia henkilöitä. Mutta nyt astuu esiin entinen hallituksen jäsen ja entinen puolueen johtaja, joka yhäkin pyrkii edustamaan koko puoluetta ja koko kansaa, ja heittää sen nimessä kokonaista kansalaisryhmää vastaan solvauksen, joka, ainakin mitä minä käsitän, on raskauttavimpia mitä olla voi: syytöksen isänmaan etujen uhraamisesta omaisten etujen hyväksi.

Ero niiden solvausten välillä, joista hän muille julmistuu, ja niiden, joihin hän itse samassa hengenvedossa tekee itsensä syypääksi, ei ole muussa kuin siinä, kuka on syytöksen tekijä. Siemenissä ei ole ehkä suurtakaan eroa, mutta sitä suurempi kylväjässä, joka ohdakkeet maahan heitti; ja maanalassa, johon ne heitettiin.

Mitä hedelmiä tämä kylvö taas oli kantava, sen saimme piankin nähdä.

Saimme nähdä sen niissä aivan ohjelma-kirjeen kaavaan uudistuneissa syytöksissä, joita Uusi Suometar äsken tapahtuneiden mielenosoitusten johdosta ruotsalaista puoluetta vastaan teki ja joihin osa maaseutulehdistöä yhtyi.

Kun kaikki muut pääkaupungin lehdet hetimitä antoivat tapahtumista sen arvostelun, mikä sittemmin on osoittanut oikeaksi, eli että ne olivat lähteneet vaan muutamain satunnaisten, kaikkea valtiollista vaikutusta ja merkitystä vailla olevien katukuleksijain hetkellisestä kiihtymyksestä, tahtoi Uusi Suometar heti kohta antaa niille sen väriytyksen, että ne olivat olleet varsinaisen johtajajoukon ja kiihoittajakunnan toimeenpanemia. Sitä osoittaakseen mittaili «Matti» matkat ja mutkat, kuvitti ja selitti, advo-seerasi ja kombineerasi esiintyen sekä lausein

että liikkein kuin ikinä yleinen syyttäjä oikeuden edessä. Ja kun kuvaus oli saatu niin kammottavaksi kuin mahdollista oli ja kun salaisen seuran olemassa olosta ei näyttänyt olevan epäilystäkään, ilmaistiin ohjeeksi etsijöille, mistäpäin tämä seura olisi löydettävissä, missä sen »pääkortteeri» tavattavissa. Lehti ei kyllä sittemmin ole tahtonut myöntää tarkoittaneensa ruotsinmielisiä, mutta paitse että syytös oli aivan selvin sanoin lausuttu kahdessa sen julkaisemassa maaseutulehti-kirjoituksessa, olivat lehden omatkin viittaukset niin selvät, että ne ymmärrettiin ei ainoastaan omassa maassa, mutta myöskin muualla.

Uuden Suomettaren tekemä »yöllinen päällekkarkaus» ei siis sisältänyt ainakaan sen vähempää kuin mitä äsken mainittu ohjelmakirjeen pykäläkään kaikkien rauhallisten välien rikkomisesta puolueiden kesken. Onneksi ei kuitenkaan suomalaista puoluetta kokonaisuudessaan ole voitu eikä tahdottukaan saattaa edesvastuusen erään sen osan yrityksestä. Mitä vaikuttavat miehet suomalaisessa puolueessa näistä ajattelivat, selviää parhaiten siitä tunnetusta »vastalauseesta» maalisk. 2 p:ltä, jonka alla oli m. m. nimet A. Meurman, O. Donner, Joh. Schwartzberg, E. Hjelt ja K. F. Ignatius ja jossa m. m. julistetaan, että »katurähinät helmik. 18 p., jotka muutoin eivät suinkaan

ole olleet niin suurisuuntaisia kuin miksi huhu ne on kuvannut, ovat henkilöitten toimeenpanemia, joilla ei ole ollut mitään tekemistä valtiollisten asiain kanssa.»

Mutta joskaan ei saatu sotaa toimeen, niin saatiin puolueiden joukot ainakin sotajalalle. U. S:n leirissä järjestettiin täydellinen kaikkien vanhain riita-argumenttien mobilisatsiooni kirjoituksissa semmoisissa kuin »Missä ollaan» (maalisk. 5 p:ltä) ja maaseutureservi y. m. apujoukot kutsuttiin apuun. Toiselta puolen tehtiin tietysti samalla tavalla — ja niin oli viimeinen villitys käynyt vielä suuremmaksi kuin ensimmäinen.

Hämmennys, sekaannus, epäluulo ja katkeruus on tätä nykyä täydellinen. »Me elämme kumousajassa — käyttääkseni J. H. Erkon sanoja »Päivälehdessä». »Pahaa varoen kertyvät ihmiset kuin hämmentyneet lampaat tukuttaen nurkkakunniksi, salpautuvat joko yksinäisyyteensä tai puoluesoppeensa. Siellä hautelevat tuumiaan ja epäluulojaan syytellen onnettomuudesta toisiaan. Vaaran hetkellä vaatisi viisaus säilyttämään malttia ja järjestystä, että pelastettaisiin mikä mahdollisesti vielä on pelastettavissa, mutta kiihtynyt mieli on kuuro viisaudelle ja ääni, joka korkeammin kirkuu, huumaa joukot. Sanomalehdetkin osaltaan palvelevat tätä ärtymistilaa huuta-

essaan kukin vastapuoluelleen hävitystä ja ulosjuuritusta, ikäänkuin eivät älyäisi, että jokainen henkensä uhalla hurjistuu. Ei enään kysytä, mitä minä voisin tai mitä yhdessä voisimme tämän maan hyväksi tehdä, vaan kysellään, kenessä keksisin syntipukin, jonka niskaan isänmaan surujen syyt säilyttäisin — menetellään niinkuin meidän yhteinen vihollisemme toivoo! — — — Mitä sokeammin meissä kiehuu puoluevallan himot, sitä vähemmän johtaa meitä rakkaus oikeuteen ja yhteishyvään, sillä mitkään puolue-edut eivät sisällä koko yhteiskunnan etuja. Me elämme puolueparjausten aikakaudessa, se tappaa meissä hyvän ihmisen ja gentlemannin. Kehen voisimme luottaa, kun kaikki ovat kelvottomia. Ja mitä kasvaa meidän lapsistamme, kun hekin tällaista ilmaa hengittävät? Kuka tätä rakennusta sitoo ja kannattaa, kun kaikki sen osat pakoilevat toisiaan? Lakatkaamme puolueet sekä yksityiset huutamasta toisillemme kuolemaa. Kaikkien kansanainesten työvoimia ja kykyjä tarvitsee tämä maa. Mutta yhteiskunnalle ovat hyvät ihmiset vielä tärkeämpiä kuin puolueet; olkoon siis kaikkien puolueittenkin tarkoitus kehittää hyviä, kunniantuntoisia ihmisiä. Pitäkäämme puoluekantamme silloin, kun vakuutuksemme sitä vaatii, mutta, jos itse rehellisesti oikeutta rakastamme, niin

tunnustakaamme vastustajastamme samaa tai todistakaamme, että hän on väärässä. Mutta puolue niinkuin yksityinenkin, joka hurjastelee kansansa ja isänmaansa vahingoksi, on mielihäiriöisten sekaan luettava. Häirityissä oloissa ihmisetkin häiriintyvät.»

Olen koettanut osoittaa, miten tähän mielen häiriön tilaan on johduttu ja tutkia syyt, miten tuo tauti on syntynyt. Luulen näyttäneeni, että erimielisyys, joka on syntynyt, ei perustu erimielisyyteen asioista, vaan henkilöistä. Taistelu on käynyt taisteluksi persoonista — hyökkäyksiksi heitä vastaan ja puolustukseksi näitä hyökkäyksiä vastaan. Sille on antanut kiihkoa ja sitä ylläpitänyt riidan alaisen henkilön itsensä siihen sekautuminen. Hän on itsensä vaakaan heittänyt ja persoonansa painolla koettanut saada sitä politiikkansa puolelle painumaan. Vaaka on painunutkin, mutta sen osoittama arvo puolueessa vallitsevasta mielipiteestä on juuri sen kautta näyttänyt väärin. Suomalainen puolue ja vielä vähemmin suomalainen kansa ei ole kokonaisuudessaan koskaan kannattanut sitä

suuntaa, jota sille on tyrkytetty, vaikkakin puolue on protesteerannut sitä kohtelua vastaan, joka tämän suunnan johdosta on tullut sitä edustavain henkilöiden osaksi. Sen kautta on puolue sekä koko maan että itsensäkin edessä joutunut väärään asemaan. Se ei ole lopulta itsekään tiennyt, vastustaako se henkilöitä vaiko asiaa. Sen järki ja sydän, sen tunteet ja sen rauhallinen arvostelukyky ovat sekaantuneet toisiinsa. Se tahtoo rauhaa ja vakaantumista ja keskittymistä, se ymmärtää yhteistyön tarpeellisuuden, mutta kun sen vanhat johtajat siitä kieltäytyvät, siitä varottavat, eikä se äkki pikaa löydä uusia, niin jää se seisomaan vanhaan karsinaansa toimetonna ja antaa toimia muiden, joiden toiminnan pääsuunnan se kyllä hyväksyy, mutta epäluuloinen kun on, ei uskalla siihen liittyä. Parasta on olla varoillaan, parasta pysyä syrjässä. Heittäkäämme kaikki Herran haltuun, kyllä herrat kaiken hyvään johtavat! Kun mieliä koetetaan pitää vireillä, niin hermostutaan tästä rauhan häirinnästä ja on niin mukavaa leimata yllyttäjiksi ja terroristeiksi kaikkia niitä, joilla on halua jotain tekemään. Kun asiallinenkin arvostelu selitetään panetteluksi, kun tätä kaikin voimin tahdotaan tukehduttaa, niin ummehtuu jo muutenkin ummehtunut ilma. Kun vaaditaan luotamusta koko korporatsioonille, niin tulevat siitä

osallisiksi nekin, joille sitä ei koskaan ole edes ajateltukaan. Nekin, joista nykyajan tuomio ei ole hetkeäkään ollut epäröivällä kannalla, asetetaan nekin juhlallisesti historian tuomion eteen.

Mutta pahinta kaikesta on, että kun yhä vaan moititaan harhaan joutuneita mielipiteen ilmauksia eikä koskaan lausuta tunnustusta niille, joiden muoto ei anna syytä moitteesen, niin annetaan välillisesti aihetta siihen olettamiseen, että ilmauksia synnyttäneitä aiheitakaan ei Suomen kansan suuren enemmistön mielestä ole olemassa, vaan että se antaa siunauksensa sille, mitä tapahtuu. Ne ovat muka vaan muutamat vieraskieliset ja -mieliset yltiöpäät, jotka koettavat puhua Suomenkansan nimessä. Että niitä seuraa eräs j. n. e. — se ei muuta asianlaitaa.

Että tällä tavalla on jouduttu umpikorpeen, johon ei kukaan tahdo jäädä, se nyt on aivan ilmeistä.

Mutta eikö ole mitään polkua siitä johtamassa siihen mihin kaikki kuitenkin sydämmestään haluavat: yhteiseen esiintymiseen kylän avonaisella kentällä ja yhteiseen työhön sitä ympäröivillä vainioilla?

On. Ja se tie kulkee selvyYTEEN takaisin samoja jälkiä kuin se vei epäselvyYTEEN, kulkee siihen asemaan, jossa jo oltiin kaksi vuotta sitten. Siitä vei silloin pois epäluottamus, siihen

tuokoon takaisin luottamus, — siitä vei pois kiihtymys, siihen tuokoon rauhoitus — siitä vei sekaannus ja väärinkäsitys, siihen vieköön selvyys ja asiallisuus.

Tai toisin sanoen: Suuressa kysymyksessä ei ole mitään oleellista erimielisyyttä. Harvoja henkilöitä lukuunottamatta on koko kansan mielipide sekä periaatteista että keinoista yhtä selvillä nyt kuin se oli silloin. Eräs viime päivän valtava mielipiteen ilmaus kansan syvistä riveistä on siitä tuorein todistus.

Kielikysymyksessä taas ei ole riidalla eikä taistelulla enää mitään saavutettavissa. Hra F. Heikelin tekemä esitys on avannut sen ainoan tien, jota myöten siitä pääsemme. Yhä uudistuvat kehoitukset sovintoon ruotsinmieliseltä taholta antavat aihetta toivoon, ett'ei ole kestävä kauvan, ennenkun tämä puolue astuu kehoittamaan asianomaisia poistamaan riidan aiheet virkakielen alalla. Kouluriidat ovat jo aikaisemmin poistuneet päiväjärjestyksestä. Muita kysymyksiä ei ole. Työ kirjallisella alalla suomenkielen aseman vahvistamiseksi ei suinkaan tarvitse hakea tukea hyökkäyksistä toista kieltä vastaan, sen tietävät kyllä työmiehet tällä vainiolla.

Mistä siis riidellään, mihin perustuu luuloteltu välttämättömyys yllä pitää sotatilaa puolueiden välillä? Mitä sillä voitetaan?

Luulen osoittaneeni, ett'ei se perustu mihinkään ja ettemme me sillä mitään voita.

Mutta mitä siihen voidaan perustaa ja mitä sen avulla muut voivat voittaa, se on osoittamattakin selvä.

Järvenpäässä 14. 3. 1901.

WERNER SÖDERSTRÖM'in kustannuksella
ovat ilmestyneet seuraavat

JUHANI RHON teokset:

KATAJAINEN KANSANI

ENSIMMÄINEN SARJA

Neljäs painos. — Hinta 2 mk 25 p.

KATAJAINEN KANSANI

TOINEN SARJA

Toinen painos. — Hinta 2 mk. 25 p.

»Ei tarvitse pitkältä lukea, ennenkuin tuntee sydämensä lämpenevän. Kirjasta huoahtaa lukijaa vastaan niin lämmin mieli, innostunut, joskus protestin tapainen henki, että se vaikuttaa välittömästi ja valtavasti. Monet näistä ovat todellisia helmiä runouden alalla, niin koruttomilta ja yksinkertaisilta kuin ne tuntuvatkin. Ne lämmittävät ja ne innostavat, ne herättävät myötätuntoisuutta.»

JUHANI AHO —

PANU

KUVAUKSIA KRISTINUSKON JA PAKANUUDEN
LOPPUTAISTELUSTA SUOMESSA

— TOINEN PAINOS —

Hinta 6 mk., korukansissa 7 mk. 50 p.

» — on kieltämättä merkkiteos, ja epäilemättä ensimmäisiä merkkiteoksia koko suomenkielisessä kirjallisuudessa — sisällöltään, aiheeltaan, esitystavaltaan kansallinen tuote, jolle melkein tahtoisin antaa sijan kansallisorunoutemme rinnalla.»
(Päivälehti.)

» — Kun kirjan lukee, niin lukee sen sellaisella nautinnolla ja innostuksella, että harvoin sen vertaista saa hakea. Kaunokirjailijoistamme ensimmäinen ja etevin on siinä parastaan pannut,

Vetänyt väen mukahan,
Oikein olkansa takoa.

ja siksi hänellä onkin työn teoksena erinomaista tarjottavaa. — Kirjallisuuden merkkiteokset senlaatuiset, kuin 'Panu' epäilemättä on, nostaa vasta oikeaan arvoonsa kansan tunnus-
tus ja mieltymys, kansan, joka siinä oman henkensä parhaimmuudelle vastineen löytää, kun se löydettävissä todellakin on.»
(Uusi Suometar.)

— *Uusi teos tulossa!*

JUHANI AHON kirjoittama laaja teos

AATTEIDEN MIES

ilmestyy syksyllä v. 1901, runsaasti kuvitettuna.

WERNER SÖDERSTRÖM'in kustannuksella
ovat ilmestyneet seuraavat

JUHANI AHON teokset:

Muuan markkinamies. Toinen helppohintainen
painos. 1 mk.

Rautatie. Varustettu Eero Järnefeltin piirtämillä kuvilla.
Suurikokoinen korupainos. 3 mk. 75 p., koruk. 5 mk.

Papin tytär. 2 mk. 75 p.

Hellmanin herra. Esimerkin vuoksi.
2 mk. 75 p.

Helsinkiin. 2 mk. 75 p.

Yksin. 2 mk. 80 p.

Lastuja. Kertomuksia ja kuvauksia.
3 mk. 25 p., koruk. 4 mk. 75 p.

Uusia lastuja. 3 mk. 25 p., koruk. 4 mk. 75 p.

Papin rouva. 3 mk. 75 p., koruk. 5 mk. 25 p.

Maailman murjoma. Kuvilla varustettu. 2 mk.

Heränneitä. 2 mk. 25 p., koruk. 3 mk. 25 p.

Lastuja III. Kuvilla kaunistettu.
3 mk. 75 p., koruk. 5 mk. 25 p.

Panu, kuvauksia kristinuskon ja pakanuuden lopputaistelusta
Suomessa. Toinen painos. 6 mk., koruk. 7 mk. 50 p.

Lastuja IV. 3 mk. 75 p., koruk. 5 mk. 25 p.

Katajainen kansani I, II. à 2 mk. 25 p.

Kolme lastua lapsille. Kuvallinen. Sid. 65 p.

JUHANI AHON

KIRJASIA KANSALLE

on sarja pieniä vihkoja, joihin on valikoitu Ahon paraita lastuja, etenkin noita tunnetuita »katajaisia». Kaksi vihkoa, à 25 penniä on jo ilmestynyt, kummassakin 5—6 lastua. Niiden nimet ovat

I.

„Isäntä ja mökkiläinen“.

II.

„Sammuta sinä, minä sytytän“.

 Sekä muodon että isänmaallisen sisällön puolesta parasta, mitä meillä on kansalle tarjottavana.

KYLÄLÄISTEN KIRJASIA

Toimittaja: WIHTORI PELTONEN.

30 vihkoa, hinta 5 p. vihko. 100 kpl maksaa 4 mk., 1000 kpl 30 mk. — Myöskin sidottuina 3:meen osaan à 75 p.

»En ensin ymmärtänyt niitä levittää niinkuin olisi pitänyt ja niinkuin olisin voinut. Sattumalta sitten luin yhden. Se oli minusta erinomainen. Ja siltä kuumalta hankin ja luin jok'ainaan Kyläläisten kirjasen — ja jokainen oli mitä täyskelpoisinta hengen ruokaa.»

(Kylväjä.)

❖ ❖ ❖ *Ilusi kirja!* ❖ ❖ ❖

WERNER SÖDERSTRÖM'in kustannuksella on ilmestynyt:

WULFFIE JA KUMPP.

NÄYTELMÄ KOLMESSA NÄYTÖKSESSÄ

Kirjoittanut JONAS LIE.

Tekijän luvalla suomentanut JUHANI AHO

Hinta 1 mk.

Tämä meilläkin hyvin tunnetun norjalaisen kirjailijan Jonas Lien uusi teos on voimakas kuvaus siitä surkeudesta, jota väkijuomat saavat aikaan. Se on «raittiuskirjanen», ei suinkaan tavallista laatua, mutta juuri siksi sitä vaikuttavampi.

«Se on hyökkäys kauppamoraalia vastaan, nimellisesti se on tähdätty Norjan surullisen kuuluisan «laddeviinan» valmistajia vastaan. Tämä väkijuomista laadultaan kurjin on «sulaa myrkkyä, joka tekee ihmiset raivostuneiksi ja hulluiksi». Ja yksinomaan tämän vuoksi kirjoittaja ansaitsee kansansa kiittolisuuden; mutta meille kaikille on hän teoksessaan antanut tärkeän lisän siihen «huutavien äänien» symfoniaan, jolla nykyaikainen runous tahtoo herättää ihmiskunnan omaatuntoa. Olemme varmat siitä, että tämä huuto tulee kaikumaan myöskin kauvaksi Norjan rajojen ulkopuolelle, muuallekin kuin «laddeviinan» varsinaiseen hävityspiiriin.»

❖ ❖ ❖